

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum id quod est a Deo diuersum in essentia, possit semper fuisse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

una res ab alia per motum producit. Res autem pro-

ducta per motum in esse, prius esse incipit in princi-

pio quam in termino motus. Cum autem principium

motus de necessitate terminum motus duratione pre-

cedat, quod necesse est per motus successione, nec

possit esse motus principium, vel initium sine causa

ad producendum mouere, necesse est ut causa mo-

uens ad aliquid producendum precedat duratione

id, quod ab ea producit. Unde quod ab aliquo sine mo-

tu procedit, simul est duratione cum eo, a quo pro-

cedit: sicut splendor in igne vel in sole. Nam splendor

subito, & non successiuè a corpore lucido procedit,

licet quod creatura parificetur creatori in duratione.

¶ 2 Sed contra duratio quae non est tota simul, sed

successiuè, non potest equiparari durationi quae est

tota simul. Sed si mundus semper fuisset, eius dura-

tio non semper tota simul esset, quia tempore me-

suraretur, ut et Boetius dicit in fine de consol. ergo

adhuc Deo non equipararetur creatura in duratione.

¶ 3 Præterea sicut diuina persona procedit a Deo sine

motu: ita & creatura. Sed diuina persona potest esse Deo

coæterna a quo procedit, ergo similiter & creatura.

¶ 4 Præterea quod semper eodem modo se habet, semper

potest idem facere. Sed Deus semper eodem modo se ha-

bet ab æterno, ergo ab æterno potest idem facere. Si

ergo aliquando produxit creaturam, & ab æterno pro-

Lib. 5. p. 106. vltima.

Lib. 10. c. 1. circa mediu. tom. 5.

Lib. 11. c. 6. & lib. 10. c. 31. tom. 5.

Lib. 8. c. 29. in prin. tom. 5.

In libro an omne quod est bonu sit inter princ. & mediu.

In li. de tri. & unitate. cap. 2. & 5. tom. 4.

ARTICVLVS XIII.

Utrum quod est a Deo diuersum in essentia, possit semper fuisse.

QVARTODECIMO queritur utrum id quod est a Deo diuersum in essentia, possit semper fuisse. Et videtur quod sic. Non enim est minor potestas causa producens totam rei substantiam super effectum suum, quam causa producens formam tantum: sed causa producens formam tantum, potest producere eam ab æterno, si ab æterno esset: quia splendor, qui gignitur ab igne atque diffunditur, coæternus est illi, & esset coæternus, si ignis esset æternus, ut Augustinus dicit in libro de Trinitate. ergo multo fortius Deus, qui producit totam rei substantiam, potest producere effectum sibi coæternum. Sed dices, quod hoc est impossibile, quia sequitur inconueniens, sci-

licet quod creatura parificetur creatori in duratione.

¶ 2 Sed contra duratio quae non est tota simul, sed successiuè, non potest equiparari durationi quae est tota simul. Sed si mundus semper fuisset, eius duratio non semper tota simul esset, quia tempore mesuraretur, ut et Boetius dicit in fine de consol. ergo adhuc Deo non equipararetur creatura in duratione.

¶ 3 Præterea sicut diuina persona procedit a Deo sine motu: ita & creatura. Sed diuina persona potest esse Deo coæterna a quo procedit, ergo similiter & creatura.

¶ 4 Præterea quod semper eodem modo se habet, semper potest idem facere. Sed Deus semper eodem modo se habet ab æterno, ergo ab æterno potest idem facere. Si ergo aliquando produxit creaturam, & ab æterno producere potuit. Sed dices, quod ratio ista procedit de agente per naturam: non autem de agente per voluntatem.

¶ 5 Contra. voluntas Dei non dirimit uirtutem ipsius. Sed si non ageret per voluntatem, sequeretur quod ab æterno creaturam produxisset, ergo postea quod per uoluntatem agat: non remouetur quin ab æterno producere potuerit.

¶ 6 Præterea si Deus in aliquo tempore vel instanti creaturam produxit, & eius potentia non est augumentata: potuit etiam ante illud tempus uel istans creaturam producere, & eadem ratione ante illud, & sic in infinitum, ergo potuit ab æterno producere.

¶ 7 Præterea plus potest facere Deus, quam humanus intellectus possit intelligere: per quod dicitur Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne uerbum. Sed Platonicus intellexerit aliquid esse factum a Deo, quod tamen semper fuit, unde Augustinus dicit. 10. de ciuitate Dei: de mundo, & de his quos in mundo Deos a Deo factos scribit Plato, aperissime dicit eos esse cepisse, & habere initium: finem tamen non habituros, sed per conditoris potentissimam uoluntatem perhibet in æternum esse mansuros: verum id quomodo intelligat, Platonicus inueniunt non esse hoc, uide licet temporis, sed institutionis initium: Sicut enim inquit si pes ab æternitate fuisset in puluere, semper subesset uestigium: quod tamen a calcante factum nemo dubitaret, sic mundus semper fuit semper existente qui fecit: & tamen factus est, ergo Deus potuit facere aliquid quod semper fuerit.

¶ 8 Præterea quicquid non est contra rationem creaturæ Deus potest in creatura facere, alias non esset omnipotens: sed semper fuisse non est contra rationem creaturæ in quantum est facta, alias idem esset dicere creaturam semper fuisse, & factam non esse: quod patet esse falsum. Nam Augustinus in 11. de ciuitate Dei, distinguit duas opiniones: quarum una est quod mundus ita fuerit semper, quod non sit a Deo factus. Alia est quod ita mundus sit semper, quod tamen a Deo sit factus, ergo Deus hoc potest facere, quod aliquid ab eo factum sit semper.

¶ 9 Præterea sicut natura statim potest producere effectum suum, ita & agens uoluntarium non impeditur: sed Deus est agens uoluntarium quod impeditur non potest, ergo creaturæ quæ per eius uoluntatem producuntur in esse, ab æterno produci poterunt: sicut & filius qui naturaliter a patre procedit.

SED CONTRA est quod Augustinus dicit. 8. super Gene. ad litteram. Quia omnino incommutabilis est illa natura trinitatis, ob hoc ita est æterna, ut ei aliquid coæternum esse non possit.

¶ 2 Præterea Damascenus dicit in primo libro quod ex non ente ad esse deducitur, non est aptum natum esse coæternum ei quod sine principio, & semper est. Sed creatura de non esse ad esse producit. ergo non potest fuisse semper.

Quæst. dist. S. Thomæ. D 3 Præterea.

¶ 3. Præter. Omne æternum est inuariabile. Sed creatura non potest esse inuariabilis, quia si sibi relinquere tur, in nihilū decideret. ergo non potest esse æterna.

¶ 4. Præter. Nihil quod dependet ab alio est necessarium; & per consequens nec æternū, cum omne æternū, sit necessarium. Sed omne quod est factū, dependet ab alio: ergo nullum factum potest esse æternum.

¶ 5. Præter. Si Deus ab æterno producere potuit creaturā, ab æterno produxit: quia secundū Philosophū in 3. Phys. In sempiternis non differt esse & posse. Sed ponere creaturā ab æterno fuisse productā, est contra fidem, ergo & ponere quod produci potuerit.

¶ 6. Præter. Voluntas sapientis non differt facere, quod intendit, si potest, nisi propter aliquam rationem. Sed non potest reddi rō quare Deus tunc mundum fecerit, & non prius uel ab æterno: si ab æterno fieri potuit: ergo videtur quod ab æterno fieri non potuit.

¶ 7. Præter. Si creatura est facta, aut ex nihilo, aut ex aliquo. Sed non ex aliquo: quia uel ex aliquo quod est diuina essentia, quod est impossibile: uel ex aliquo alio. Quod si non esset factum, erit aliquid præter Deum non ab ipso creatū, quod supra est improbatum. Quod si est factū ex alio, aut procedetur in infinitum: quod est impossibile, aut deuenitur ad aliquid quod est factum de nihilo. Impossibile autem est, quod sit ex nihilo, semper fuisse, ergo impossibile est creaturam semper fuisse.

¶ 8. Præter. de ratione æterni est non habere principium: de ratione uero creaturæ est habere principium. ergo nulla creatura potest esse æterna.

¶ 9. Præter. Creatura mensuratur tempore uel æuo. Sed æuum & tempus differunt ab æternitate. ergo creatura non potest esse æterna.

¶ 10. Præter. Si aliquid est creatum, oportet dare aliquod instans in quo creatum fuerit: Sed ante id non fuit, ergo oportet dicere creaturam non sp. fuisse.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philosophum in 5. Meta. possibile dicitur quandoque quidem secundum aliquam potentiam, quandoque uero secundum nullam potentiam: secundum potentiam quidem, uel actiuam uel passiuam. Secundum actiuam quidem, ut si dicamus possibile esse aedificatori quod aedificet: secundum passiuam uero, ut si dicamus possibile esse ligno quod comburatur. Dicitur autem & quandoque aliquid possibile, non secundum aliquam potentiam, sed uel metaphoricè, sicut in geometricis dicitur aliqua linea potentia rationalis: quod prætermittatur ad præsens: uel absolute, quando scilicet termini enūciationis nullam adinuicem repugnantiam habent. Econtrario uero impossibile, quando sibi inuicem repugnant: ut simul esse affirmationem & negationem impossibile dicitur, non quia sit impossibile alicui agentis, uel patientis, sed quia est secundum se impossibile: ut potest sibi ipsi repugnans. Si ergo cōsideretur hoc enunciabile, aliquid diuersum in substantia existēs a Deo fuisse semper, non potest dici impossibile secundum se, quasi sibi ipsi repugnans: hoc enim quod est esse ab alio, non repugnat ei quod est esse semper, ut supra ostensum est: nisi quando aliquid ab alio procedit per motum, quod non interuenit in processu rerum a Deo. Per hoc autem, quod additur, diuersum in substantiā: similiter nulla repugnantia absolute loquendo datur intelligi ad id, quod est semper fuisse. Si autem accipiamus possibile dictum secundum potentiam actiuam, tunc in Deo non est potentia ab æterno essentiam aliam

faciendū. Si uero hoc ad potentiam passiuā referatur sic supposita catholice fidei ueritate, dici non potest quod aliquid a Deo procedens in essentia diuersum, potuerit semper esse. Supponit fides catholica omne id quod est præter Deum, aliquando non fuisse. Sicut autem impossibile est quod ponitur aliquando fuisse numquā fuisse, ita impossibile est quod ponitur aliquando non fuisse semper fuisse. Vnde & dicitur a quibusdam quod hoc quidem est possibile ex parte Dei creatis, non autem ex parte essentia a Deo procedentis, per suppositionem contrariā, quam fides facit.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ratio illa procedit ex parte potentia facientis, non autem ex parte facti: de quo facta sit suppositio aliquando non fuisse.

AD SECUNDVM dicendū, quod etiam si creatura semper fuisset: non simpliciter Deo æquipararetur, sed secundum quod eum imitaretur: quod non est inconueniens. unde illa obuiatio parum est efficac.

AD TERTIVM dicendū, quod in persona diuina non est aliquid quod supponatur aliquando non fuisse: sicut est in omni essentia aliena a Deo.

AD QUARTVM dicendū, quod obiectio procedit ex parte potentia facientis: quæ nec etiam per uoluntatem diminuitur, nisi quatenus ex arbitrio uoluntatis diuina fuit, quod non semper fuerit creatura. Vnde patet responso ad 5.

AD QUINTVM dicendū, quod si ponatur ante quodcumque tempus datum creaturam fuisse, saluatur positio fidei: quia ponitur nihil præter Deum semper fuisse. Non tamen saluatur si ponatur eam semper fuisse, unde non est simile. Sciendum est quod forma arguendi non ualet, potest enim Deus quamlibet creaturam facere meliorem: non tamen potest facere infinite bonitatis creaturam. Infinita enim bonitas rationi creaturæ repugnat: non autem determinata bonitas quantumque. Sciendum etiam quod si dicatur, Deum potuisse facere mundum ante quam fecerit: si hæc prioritas ad potentiam facientis referatur, indubitanter est uerum, quia ab æterno affuit ei potentia faciendi, æternitas uero tempus creationis præcedit. Si autem referatur ad esse facti, ita quod intelligat ante instans creationis mundi, tempus reale fuisse in quo potuerit fieri mundus, patet omnino esse falsum: quia ante mundum motus non fuit: ut de nec tempus, postumus tamen imaginari aliquod tempus ante mundum: sicut altitudinem uel dimensiones aliquas extra celum, pro quæ modū possumus dicere: & quod altius celū potuit eleuare: & quod prius potuit facere, quia potuit facere & tempus diuturnius, & altitudinem altiorē.

AD SEPTIMVM dicendū, quod Platōnici hoc intellexerūt, fidei ueritate non supponēdo, sed ab ea alieni.

AD OCTAUM dicendū, quod ratio illa non probat nisi quod esse factū, & esse sp. non hēant adinuicē repugnantiam se cōsiderata: uñ procedit de possibili absolute.

AD NONVM dicendū, quod ratio illa procedit de possibili ex parte potentia actiua. Sed quia rationes oppositæ concludere uidentur quod secundum nullam considerationem sit possibile, ideo ad eas etiam est respondendum.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod secundum Boetium in fine de cōsolatione Phil. si mundus sp. fuisset, non esset Deo cōæternus, eius enim duratio non esset tota simul quæ ad æternitatis rationem requiritur. Est enim æternitas interminabilis uitæ tota simul & perfecta possessio, ut ibidem dicitur. Tempus autem successio ex motu causatur, ut ex Philo. patet in 4. Phys. unde quæ mutabilitati subiacet,

Lib. 1. 66. 32. tom. 3.

Art. 5. huius quæst.

2. p. q. 40. artic. 1. 5. Met. ca. de potentia 11. 5. com. 17. 2. 3

Art. præced.

biacet, etiā si semper sit, eternum esse non potest. Et propter hoc Augu. dicit, quod inuariabili essentia trinitatis nulla creatura coeterna esse potest.

AD SECVNDVM dicendum, quod Damasc. loquitur supposita fidei ueritate. Quod patet ex hoc, quod dicit, quod ex nō esse ad esse deductum est, &c.

AD TERTIVM dicendum, quod variabilitas de sui ratione excludit aternitatem, non autem infinitam durationem.

AD QVARTVM dicendum, quod id quod ab alio dependet, numquam esse potest, nisi per influxum eius a quo est. Quod si semper fuit, & ipsum semper erit.

AD QVINTVM dicendum, quod non sequitur si Deus aliquid potuit facere, quod illud fecerit, eo quod est agens secundum uoluntatem non secundum necessitatem naturae. Quod autem dicitur, quod in sempiternis non differt esse, & posse, intelligendum est secundum potentiam passiuam, non autem secundum actiuam. Potentia enim passiuam actui non coniuncta, corruptionis principiu est, & ideo sempiternitati repugnat: effectus uero actiuae potentiae actui nō existens, perfectio causa agentis prauidicium non avertit, maxime in causis uoluntarijs. Effectus enim nō est perfectio potentiae actiuae, sicut forma potentiae passiuae.

AD SEXTVM dicendum, quod circa productionē primarū creaturarum intellectus noster rationem inuestigare non potest, eo quod non potest comprehendere artem illam, quae sola est ratio, quod creatura praedicta hunc habeant modum: unde sicut non potest ratio reddi ab homine, quare celum est tantū & non amplius, ita reddi non potest ratio quare mundus factus non fuit antea, cum tamē utrumque fuerit diuinae potestati subiectum.

AD SEPTIMVM dicendum, quod primae creaturae nō sunt productae ex aliquo, sed ex nihilo. Nō tū oportet ex ipsa ratione productionis, sed ex ueritate quae fides supponit, quod prius nō fuerint, & postea in esse prodierint: vnus enim sensus praedictae locutionis esse potest sicut Ansel. in monologion, ut dicatur creatura facta ex nihilo: quia nō est facta ex aliquo, ut negatio includat praepositionē, & nō includatur ab ea, ut sic negatio ordinē ad aliquid quem praepositio importat, neget: nō autē praepositio importat ordinem ad nihil. Si uero ordo ad nihil remaneat affirmatus, praepositione negationē includente: nec adhuc oportet, quod creatura aliquā fuerit nihil. Potest enim dici, sicut & Aug. dicit, quod nō esse praecedit esse rei, non duratione: sed natura. quia uidelicet si ipsa sibi relinqueretur, nihil esset: esse uero solum ab alio habet. Quod enim est naturam alicui inesse ex seipso, naturaliter prius coepit ei, eo quod non est ei natum inesse nisi ab alio.

AD OCTAVVM dicendum, quod de ratione aeterni est, non habere durationis principiu: de ratione uero creationis habere principiu originis, non autem durationis: nisi accipiendo creationē, ut accipit fides.

AD NONVM dicendum, quod eum, & tps ab aternitate differunt, non solum ratione principii durationis: sed et ratione successiois. Tempus enim in se successiuū est, quo uero successio adiungitur: prout substantiae aeternae sunt quantum ad aliquid uariabiles, & si quantum ad aliquid non uariantur, prout aeterno mensurantur. Aeternitas uero nec successioem continet, nec successioni adiungitur.

AD X. Dicendum, quod operatio qua Deus res producit in esse: non sic est intelligenda, sicut operatio

A artificis qui facit arcam, & postea eam deserit: sed quod Deus continue influat esse, ut Augu. dicit super Genes. ad literam. unde non oportet assignare aliquid quod infans productionis rerum antequam productae non sint: nisi propter fidei suppositionem.

ARTICVLVS XV.

Utrum res processerint a Deo per necessitatem naturae, uel per arbitrium uoluntatis.

QVINTODECIMO queritur, Utrum res processerint a Deo per necessitatem naturae, uel per arbitrium uoluntatis:

¶ 1. Et ut, quod per necessitatem naturae. Dicit enim Dionys. 4. ca. de diu. no. Sicut noster Sol non rationans, aut precligens, sed per ipsum suum esse oia lumine eius participare ualentia illuminat, ita diuina bonitas per essentiam suā omnib. existentib. proportionaliter radios bonitatis immittit: sed Sol sine electione, & rōne illuminās, hoc agit ex necessitate naturae. ergo & Deus creaturas producit suam bonitatem cōicando per necessitatem naturae.

¶ 2. Praet. Ois perfectio inferioris naturae a perfectione diuinae naturae deriuatur. Sed ad perfectionē naturae inferioris pertinet, quod sua uirtute aliquid simile sibi faciat producendum effectum. ergo multo fortius Deus similitudinem suae bonitatis creaturis cōmunicat naturaliter, & non uoluntarie.

¶ 3. Praet. Omne agens agit sibi simile. ergo si in hoc effectus agit a causa agente, quod eius similitudinē habet. Sed creatura habet similitudinem Dei quantum ad ea, quae ad Dei naturam pertinent. scilicet quantum ad esse, & bonitatem, & unitatē, & alia huiusmodi, nō solum quantum ad ea, quae sunt in uoluntate, uel in intellectu, sicut artificata sunt similia artifici quantum ad formam artis, non quantum ad naturam artificis, propter quod uoluntarie & naturaliter ab artifice procedunt. ergo creaturae procedunt a Deo per uirtutē naturae diuinae, & non per uoluntatē. Sed dices, quod similitudinē naturalium attributorum cōicari creaturis diuina uoluntas.

¶ 4. Sed cōtra. Similitudo naturae cōicari non potest, nisi per uirtutē naturae. Sed uirtus naturae in nulla re subiacet uoluntati. Unde & in Deo generatio filij a patre, quae est naturalis non fit per imperiū uoluntatis, nec est in hominib. uires animae uegetabiles, quae naturales dicuntur, uoluntati subduntur. ergo nō potest esse, quod uoluntate diuina, similitudo naturalium attributorum creaturis communicetur.

¶ 5. Praet. Aug. dicit in li. de doctrina Christiana, quod quia Deus bonus est, sumus. Et ita bonitas Dei uel esse causa productionis creaturarū. Sed bonitas est Deo naturalis. ergo & fluxus rerū a Deo ē naturalis.

¶ 6. Praet. In Deo idem est natura, & uoluntas. Si ergo Deus producat res uoluntarie, sequetur, quod producat eas naturaliter.

¶ 7. Praet. Necessitas naturae provenit ex hoc, quod natura immobiliter operatur idē, nisi impedimentū eueniat. Sed maior est immutabilitas Dei, quam natura inferioris. ergo magis ex necessitate Deus producit effectum suum, quam natura inferior.

¶ 8. Praet. Operatio Dei est eius essentia. Sed essentia sua ē ei naturalis. ergo naturaliter operatur quicquid operatur.

¶ 9. Praet. Secundum Philosoph. in 3. Ethic. Voluntas est finis: electio eorum, quae sunt ad finem. Sed in Deo non est aliquis finis, cū sit infinitus. ergo nō agit ex uoluntate: sed magis ex necessitate naturae.

¶ 10. Praet. De operatur in quantum ē bonus, ut Aug. dicit. Sed ipse ē bonus necessarius. ergo ex necessitate operatur.

Quest. dist. S. Thomae. D 4 ¶ 11 Praet.

Lib. 4. c. 11. li. 8. c. 12. & 10. c. 3.

1. p. 4. 19. ar. 4. & 3. cont. c. 97. & 4. c. 10.

Ca. 4. in pri. illius.

Lib. 1. c. 32. in pri. c. 3.

1. 3. c. 1. 4. 5.

1. 1. de doctr. Christi. c. 31. 10. 3.

Marginal notes on the left edge of the page, including 'lib. 8. super Gen. c. 3. in fine. 10. 3.', 'nos. c. 11. in fine. 10. 3.', 'in monologio. p. 10. c. 8.', 'D. 407.', 'lib. 1. c. 32. in pri. c. 3.', '1. 3. c. 1. 4. 5.', '1. 1. de doctr. Christi. c. 31. 10. 3.'